

Veel Zwarte Ibissen in 2012 en 2013

In 2012 verscheen in Limosa een artikel over Zwarte Ibissen in 1867-2011. Inmiddels zijn we twee jaren verder en is het al tijd voor een update nadat in 2012-13 'overal' Zwarte Ibissen opdoken.

Hieronder worden 2012 en 2013 vergeleken met de periode tot en met 2011, gebaseerd op gegevens vanuit Waarneming.nl, Trektellen.nl, Dutch Bird Alerts en het Bijzondere Soorten Project -niet broedvogels (Sovon). Het Limosa-artikel is als pdf te lezen op www.sovon.nl/nl/content/zwarte-ibissen-nederland-merken-we-iets-van-de-toename-zuid-europa.

Bijna broedvogel in 2012

De eerste twee waarnemingen in 2012 kwamen uit het weekend van de midwintertelling (Hilversum NH, Lek bij Nieuwegein Ut, zie ook figuur 1). Op 13 april dook weer een vogel op (Oostvaardersplassen), wat het begin was van een bijzonder jaar. In enkele gebieden werden duo's of trio's gezien, zoals Vliegveld Valkenburg ZH (2, waarbij één met niet afgelezen witte kleurring op 30 april), Polder IJdoorn, Waterland NH (2 op 6 mei), Lepelaarplassen/Oostvaardersplassen (max. 3 van 7 mei – 30 juni), Lauwersmeer (3 op 8 mei), Hilversum (2 overvliegend op 23 mei), Terneuzen (2 op 23 mei), Volgermeerpolder, Waterland (2 van 28 mei - 3 juni) en Paterswoldse Meer Gr (2 overvliegend op 12 juni). De meest opvallende waarnemingen kwamen uit de Westerbroekstermadepolder Gr. Hier pleisterden van 27 mei tot 10 september maximaal 4 Zwarte Ibissen, waarbij een tweetal als paar optrok. Op 20 juli bood de ene vogel de ander takken aan die op een eilandje werden neergelegd. Beide vogels baltten en verjoegen een derde Zwarte Ibis (G. Meeuwissen). Vervolgwaarnemingen wijzend op een broedpoging ontbraken echter. Zwarte Ibis als broedvogel in Nederland: het leek tien jaar geleden nog 'onmogelijk' maar valt inmiddels niet uit te sluiten gezien de sterke populatiegroei in Spanje en Zuid-Frankrijk (met in 2011 ook een vestiging in West-Frankrijk) en de toenemende aantallen in ons land.

Records sneuvelen in 2013

In 2013 waren Zwarte Ibissen lange tijd zeldzaam. Tot en met juli ging het slechts om 5 solitaire vogels, waaronder één vanuit een taxiënd vliegtuig op Schiphol (20 juni). Groepjes van 4 en 5 overvliegende vogels op 5 augustus (Tilburg) resp. 25 augustus (Terschelling) waren de opmaat tot het beste najaar ooit, met op 25 september de waarschijnlijk grootste groep ooit in ons land (record was 'minimaal 14' in oktober-november 1932 bij Weert Lb). Op een geïnundeerd bollenperceel nabij Petten NH was in de namiddag een groep van maar liefst 24 (ongeringde) vogels kort aanwezig om

vervolgens in noordelijke richting weg te vliegen. De volgende ochtend werden er 23 gezien vliegend boven Texel. Een dag later (27 september) vlogen er in de ochtend 11 naar het noordoosten over Hilvanebeek NB en even later landde zeer waarschijnlijk dezelfde groep 20 km verderop nabij Tilburg. Twee vogels bleken geringd.

Na deze spectaculaire waarnemingen doken op allerlei plekken in het land Zwarte Ibissen op, vooral in het (noord)westen en midden van het land (figuur 2). Fraai was ook de serie meldingen van een langsvliegende vogel op 6 oktober, achtereenvolgens op Texel, Vlieland, Terschelling en Ameland. Ook de database van Trektellen laat zien dat het een heel bijzonder najaar was. Tussen 5 oktober en 9 november werden 37 trekkende 'Zwibissen' geteld, in heel 2012 waren dat er 5 en in alle eerdere jaren samen 22.

De groep van Petten en Texel viel wellicht verder uit elkaar in subgroepen zoals de maximaal 17 nabij Heemskerk NH (6-16 oktober), 11 over het Lauwersmeer (richting oost, 19 oktober) en 13 vogels over Leidschendam ZH (richting zuid, 21 oktober). De twee geringde vogels werden later in ieder geval elders gezien (zie onder).

Seizoenspatroon

Uit het Limosa-artikel bleek dat 'voorjaarswaarnemingen' (januari - juni) tot 1989 relatief zeldzaam waren (11%) maar daarna geleidelijk toenamen (2007-11: 46%). In 2012 zette die trend door (47%), maar in 2013 bleef de soort tot in september ronduit zeldzaam (2% voorjaar; figuur 1). Het artikel documenteerde een verroeping van de 'najaarspiek'. De mediane waarneemdatum over juli-december viel achtereenvolgens op 25 oktober (tot en met 1988), 8 oktober (in 1989-2001) en 12 september (2002-11). De mediaan in 2012 volgde die trend (16 augustus), maar in 2013 viel deze pas op 11 oktober.

Geringde vogels

Zwarte Ibissen zijn opvallende en mobiele vogels die in enkele dagen op ver uit elkaar gelegen plaatsen op kunnen duiken. Zo

vertoefde een geringde Spaanse vogel op 27 maart 2012 in Engeland en een dag later in Duitsland (meer voorbeelden in Limosa-artikel). Dat de soort enorme afstanden kan afleggen, blijkt ook uit Spaanse vogels die werden afgelezen op eilanden voor de kust van Venezuela (Trinidad en Tobago; 6000 km vanaf de ringplek) en de Verenigde Staten (Bermuda; afstand 5500 km).

Bij ons werden in 2013 op 27 september, in de groep van 11 nabij Tilburg, twee vogels met een witte kleurring afgelezen (0797, 04FV). Of er in de enige andere groep van 11 (19 oktober vliegend over het Lauwersmeer) geringde vogels zaten, kon niet worden vastgesteld. Van de oorspronkelijke 11 vogels pleisterde een deel mogelijk bij Ouddorp ZH op 24 oktober en wellicht dezelfde groep vloog twee dagen later over De Horde, Lopik Ut. In beide gevallen ging het om 8 vogels waarvan minimaal één geringd was. De geringde vogel in een groepje van 4 vogels ten westen van Oudewater Ut (28 oktober) was vrijwel zeker één van beide bekende (waarschijnlijk Spaanse) vogels. Vanaf 3-13 november verbleef een groep van 6 nabij Oudewater en werden beide ringen regelmatig afgelezen. Op 14 november was hier nog maar 1 (geringde vogel) aanwezig (niet afgelezen) en van 15-22 november verbleef 'wit 0797' nabij Gent in België. De vogel leek weer op weg terug naar het zuiden maar liep, verrassend genoeg, enkele weken later opnieuw bij Oudewater (7 december tot zeker 6 februari 2014). Van beide ibissen is de ringdatum en -plek nog niet bekend, maar 'wit 0797' is zeker een Spaanse vogel (metalen ring afgelezen bij Oudewater).

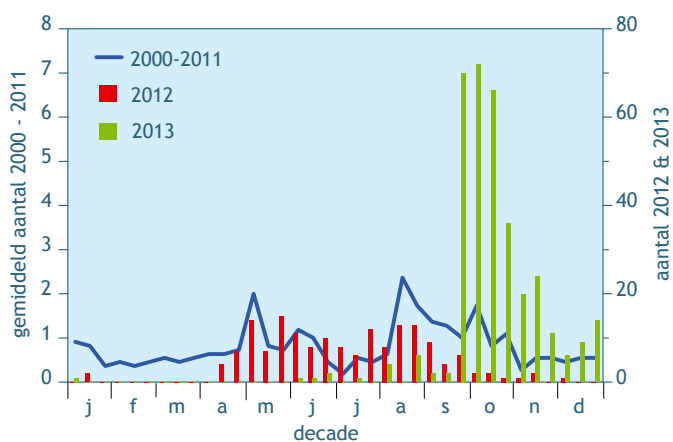
Hoeveel vogels in 2013?

Deze omzwervingen maken het eigenlijk onmogelijk om een schatting te geven van het aantal exemplaren in het recordnajaar 2013. Vervolgwaarnemingen veroorzaken ook de (te) hoge aantallen in figuur 1, maar deze figuur geeft wel goed het relatieve voor-

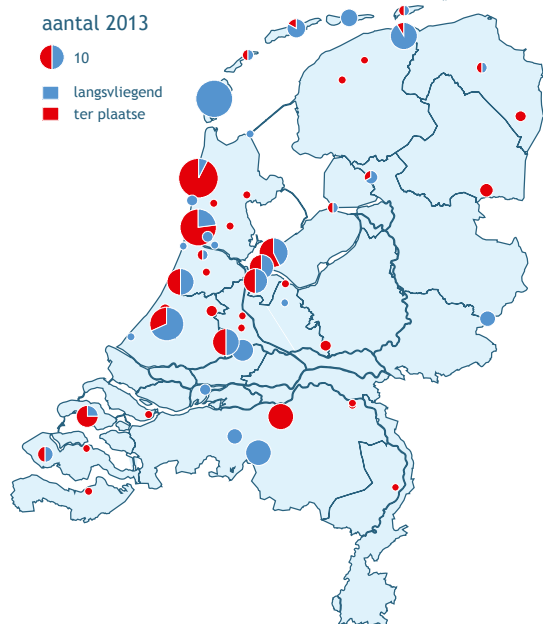
Zwarte Ibis, Oudewater Ut,
8 december 2013. Foto: Arjan Boele

Zwarte Ibissen, Vogelplas Starrevaart,
Leidschendam, 18 november 2013. Foto: Freek Meijer

Figuur 1. Zwarte Ibis. Seizoenspatroon in 2000-11, 2012 en 2013. Aantal vogels per tiendaagse periode.

Let op: aantallen in 2012 en 2013 zijn veel hoger dan in 2000-11 (verschillende y-as).

Figuur 2. Zwarte Ibis. Verspreiding in 2013, met onderscheid tussen langsvliegende en pleisterende vogels.

komen weer. Rond 25-27 september kwamen 24 (Petten) resp. 11 (Hilvarenbeek-Tilburg) vogels in ons land aan. Beide groepen vielen uit elkaar, maar het is niet duidelijk welke waarnemingen het vervolg vormen en het is zeker mogelijk dat er later in het jaar nieuwe vogels arriveerden.

De influx bleef niet beperkt tot Nederland. In Groot-Brittannië werden in het najaar van 2013 relatief veel Zwarte Ibissen gevonden (Dutch Birding 2013-6) en ook in Duitsland doken veel 'Sichler' op met (let op de datum) op 27 september groepen van 14 en 9 vogels in het zuidoosten van Niedersachsen resp. nabij Münster (www.ornitho.de). Een groep van 10 bij Cuxhaven nabij de Waddenzee was mogelijk deel van de 11 die een dag eerder naar het oosten vlogen over het Lauwersmeer (R. Mulder). Bij onze zuiderburen werden in de westelijke helft van het land vanaf 5 oktober Zwarte Ibissen gezien met o.a. een groep van 6 vogels op 20 oktober net over de grens bij het Verdronken land van Saeftinghe (www.waarnemingen.be). Een trek-groep van 20 vogels in Zwitserland eind september 2013 is eveneens bijzonder (www.ornitho.ch) en de groep van 5 op de Faeröer op 6 januari 2014 betekende pas de derde waarneming op deze noordelijke eilandengroep. Zes waarnemingen in september-november (7 vogels) vormden een evenaring van het beste jaar ooit in Denemarken (1994, www.netfugl.dk).

> sovon.nl/soort/1360

● Arjan Boele & Erik van Winden

Rob Goldbach Publicatie Fonds

Het Rob Goldbach Publicatie Fonds is een speciaal fonds van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Het is ingesteld na het overlijden van ons oud-bestuurslid Rob Goldbach in 2009. Het fonds wordt gevuld door donaties, legaten en een jaarlijkse bijdrage van Sovon.

Wat willen we bereiken?

Met het fonds wil Sovon twee zaken mogelijk maken:

- het schrijven van wetenschappelijke artikelen en andere publicaties over vogelonderzoek. Deze zijn van groot belang voor verdere kennisontwikkeling en -overdracht;
- publicaties door vrijwilligers en/of vogelwerkgroepen uit de achterban van Sovon. Met het fonds wil Sovon een bijdrage leveren aan de totstandkoming van regionale publicaties, zoals een Avifauna, een jubileum-overzicht, e.d.

Recent gesteunde projecten

- *Van IJsdruiker tot IJsgors* van VWG Arnhem e.o.
- *Niet teveel praten, maar doen 40 jaar Vogelwacht Uffelte e.o.*

Hoe kunt u bijdragen?

U kunt op de volgende manieren helpen:

- een eenmalige donatie;
- een legaat ten name van het Fonds (of Sovon) stellen;
- het Fonds bekend maken bij andere mogelijk belangstellenden. Hiervoor is een folder beschikbaar.

Meer informatie

> sovon.nl/goldbachfonds

